

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

Rzeszów 26.10.2021r.

Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego
Instytut Neofilologii, Kolegium Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Agnieszki Borowiak

pt. *Exploring the role of individual variables in the success of CLIL as an approach to EFL learning (Rola czynników indywidualnych w procesie uczenia się języka angielskiego jako obcego w klasie dwujęzycznej).*

Rozprawa doktorska autorstwa Pani mgr Agnieszki Borowiak została napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UŁ Jacka Walińskiego. Tytuł rozprawy precyzyjnie określa omawiane w dysertacji zagadnienie. Struktura pracy jest właściwa, kolejność następujących po sobie treści jest prawidłowa i odpowiednio uporządkowana. Praca składa się ze wstępu, pięciu zasadniczych rozdziałów i wniosków. W pracy zgromadzono także bardzo bogatą, imponującą bibliografię która znajduje się na 42 stronach (316-358). Autorka dodatkowo przedstawia spisy 23 rysunków oraz 79 tabel, a także załącznik, w którym umieszczono kwestionariusze dotyczące analizowanych zmiennych oraz przeprowadzone testy i skalę oceniającą. W rozprawie, zgodnie z przyjętymi wymogami, przedstawiono także streszczenia w językach polskim i angielskim. Zarówno układ treści jak i ich kolejność są właściwe, struktura pracy jest dobrze przemyślana i nie budzi żadnych zastrzeżeń.

We wstępie Autorka uzasadnia pokrótce wybór omawianej tematyki, przedmiot i zarys badań, podstawowe założenia i hipotezy badawcze oraz strukturę pracy.

Rozdział pierwszy dotyczy tła historycznego i teoretycznych uwarunkowań CLIL. Został opatrzony tytułem „Historical background and theoretical underpinnings of Content and Language Intergated Learning” i precyzyjnie omawia tytułowe zagadnienia odnosząc się do realiów europejskich i polskich. Autorka definiuje CLIL oraz omawia podobne modele edukacyjne. Zaprezentowano początki CLIL i jego wprowadzenie w Europie wraz z założeniami teoretycznymi. Pani mgr Borowiak przedstawia nie tylko zalety tego modelu kształcenia ale także trudności napotykanne w nauczaniu dwujęzycznym. Przeanalizowane są także warianty CLIL i problemy w ich wprowadzaniu. Kolejna sekcja odnosi się do realiów

polskich i Doktorantka omawia zarówno początki nauczania dwujęzycznego jak i stan po reformach w 1997 oraz 2017 roku. Sytuacja nauczania dwujęzycznego w Polsce opisana jest zwięźle ale wyczerpująco.

Rozdział II pt. „Selected issues in CLIL” koncentruje się na metodologii kształcenia dwujęzycznego. Jak we wstępie informuje Autorka, celem rozdziału jest przybliżenie wybranych aspektów CLIL, włączając rozważania metodologiczne, cechy językowe, kwestie treści przedmiotowych oraz sposoby prowadzenia kursów dwujęzycznych. W tym rozdziale Doktorantka przedstawia specyfikę i unikalny charakter kształcenia dwujęzycznego. Autorka koncentruje się na kwestiach metodologicznych i przedstawia zasadnicze zagadnienia w tym zakresie, odnosi się również do roli nauczyciela oraz materiałów. Pani mgr Borowiak słusznie podkreśla rolę językoznawstwa kognitywnego w efektywnym przygotowaniu nauczycieli CLIL. Poświęca także uwagę akcentowi położonemu na treści programowe i język obcy oraz podkreśla rolę języka ojczystego. Autorka analizuje także sprawności i zasoby językowe w środowisku CLIL, dyskusja jest zwięzła ale wyczerpuje najważniejsze aspekty omawianych konceptów.

Rozdział III poświęcony jest przeglądowi cech i zmiennych indywidualnych w środowisku CLIL oraz ich roli w procesie uczenia się języka obcego. Autorka swe analizy opiera o bardzo bogatą literaturę przedmiotu, ilość źródeł do których sięga jest imponująca. Doktorantka dokonuje przeglądu aktualnego stanu badań w zakresie różnic indywidualnych. Autonomia jest przedstawiona jako ważny aspekt w uczeniu się a środowisko CLIL wspiera autonomię ucznia. Zasadną dla opisu cech indywidualnych jest także krótka analiza motywacji. Pani mgr Borowiak omawia nie tylko tradycyjne rozumienie tego konceptu ale także najnowsze badania w zakresie motywacji. Oprócz motywacji i jej poziomu na sukces w nauce wpływają także właściwe i skutecznie stosowane strategie uczenia się oraz przekonania dotyczące nauki języka obcego. Są one także ważne przy wyborze technik kształcenia dokonywanym przez nauczyciela. Szczególna uwaga jest poświęcona roli strategii uczenia się w środowisku CLIL. Autorka stwierdza, że stan badań dotyczący nastawienia do uczenia się w środowisku CLIL jest niewystarczający i postuluje konieczność pogłębionych dociekań w zakresie tej zmiennej. Doktorantka dokonuje także krótkiego przeglądu rozważań dotyczących CLIL za granicą i w Polsce. Według przeprowadzonych badań CLIL pozytywnie wpływa na dwujęzyczność oraz motywację do nauki języka obcego. Kompetencja językowa i motywacja uczniów klas dwujęzycznych przewyższają te w grupach jednojęzycznych. Niewiele badań dotychczas

analizowało relację pomiędzy autonomią, strategiami uczenia się i nastawieniem do nauki w klasie dwujęzycznej. Dane przedstawione są bardzo zwięzłe i rzeczowo. Autorka postuluje aby rozważania uściślić i przeprowadzić badania w kierunku wpływu wybranych zmiennych na sukces CLIL jako podejścia do nauczania języka obcego, zaznacza także punkt wyjścia dla przeprowadzenia własnych dociekań: roli wybranych zmiennych indywidualnych na sukces CLIL jako podejścia do nauczania języka angielskiego.

W kolejnym rozdziale, zgodnie z tytułem Doktorantka omawia metodologię badań dotyczących roli czynników indywidualnych w odnoszeniu sukcesu CLIL w procesie kształcenia języka obcego. Autorka prezentuje zakres badań, ich uzasadnienie oraz hipotezy badawcze wraz z pytaniami badawczymi; kolejno opisuje także grupę badawczą, zastosowane narzędzia i procedurę. Czynniki indywidualne, które poddano analizie to autonomia, motywacja, strategie uczenia się, przekonania dotyczące języka obcego i nastawienie do CLIL. Celem prowadzonych analiz jest zbadanie roli wymienionych powyżej zmiennych indywidualnych w sukcesie nauczania dwujęzycznego jako podejściu do nauki języka angielskiego jako obcego. Autorka prezentuje hipotezy i pytania badawcze, które są przekonujące i zasadne w kontekście podejmowanej tematyki. Następnie zaprezentowana jest grupa badawcza; uczestnikami badania są uczniowie szkół średnich: grupę eksperymentalną stanowią uczniowie klas dwujęzycznych, zaś kontrolną uczniowie standardowych klas. Autorka klarownie wyjaśnia dobór próby i różnicę w ich liczebności, a także różnice dotyczące liczby godzin języka obcego i przedmiotów CLIL pomiędzy grupami. Dobór grup w standardowych klasach (nie dwujęzycznych) stanowi pewne zaskoczenie pod względem liczby lekcji języka angielskiego (3 i 7) gdyż wydaje się, że poziom języka jest w takich klasach różny.

Opisane narzędzia badawcze zostały dobrane prawidłowo i adekwatnie do rodzaju prowadzonych rozważań. Dobór odpowiednich narzędzi do badań ilościowych i jakościowych świadczy o dobrym rozeznaniu Doktorantki w zakresie specyfiki badań tego typu. Autorka jawi się jako świadoma badaczka o bogatym warsztacie naukowym, co można zauważyć po sposobie planowania i prowadzenia badań. Wybór narzędzi uzasadniony jest solidnie a ich zasadność jest potwierdzona badaniem pilotażowym i weryfikacją rzetelności doboru narzędzi. Opisana jest także procedura przeprowadzenia badania, kolejność etapów jest prawidłowa, logicznie zorganizowana i uzasadniona tematyką oraz przedmiotem badań. Autorka wyjaśnia przeprowadzone analizy statystyczne dla zobrazowania uzyskanych wyników.

Rozdział piąty rozprawy prezentuje wyniki przeprowadzonych badań. Analiza przeprowadzona jest zgodnie z kolejnością działań w procesie gromadzenia danych. Autorka kolejno odnosi się do poszczególnych aspektów analizowanych w toku procesu badawczego oraz przedstawia otrzymane wyniki popierając je danymi statystycznymi i omawiając zależności: zwięźle analizuje i podsumowuje uzyskane rezultaty, a dane przedstawione w tabelach są bardzo precyzyjne. Zaskakujące są wyniki dotyczące podobnych postępów kompetencji językowej grup o różnej liczbie godzin języka obcego tygodniowo.

Zgodnie z wynikami analiz statystycznych przeprowadzonych z wykorzystaniem zgromadzonych danych dla czynników indywidualnych okazuje się, że żadna zmienna w odosobnieniu nie jest głównym czynnikiem odpowiedzialnym za sukces CLIL jako podejścia do nauczania języka obcego, zatem żadna z cech indywidualnych samodzielnie nie wpływa znacząco na wzrost kompetencji języka obcego.

W ostatniej części rozprawy Doktorantka prezentuje konkluzje. Wnioski są uprawnione, oparte na szczegółowych danych i rzetelnie przeprowadzonych obszernych badaniach. Przedstawione analizy wnoszą wiele do zrozumienia zależności zmiennych w środowisku CLIL. Pani mgr Borowiak odnosi się do znacznej ilości badań innych naukowców i przedstawia własne uzasadnione wnioski, często nie potwierdzając wyników innych wcześniejszych badań. Nauczanie dwujęzyczne wspomagane różnorodnymi czynnikami indywidualnymi wpływa na rozwój i ogólną kompetencję językową uczniów. Nie pojedyncze lecz połączone zmienne indywidualne wspomagają naukę w klasach dwujęzycznych. Pośród tych zmiennych motywacja wydaje się być najmocniejszym elementem poniekąd aktywującym pozostałe w drodze do sukcesu w nauce. Oprócz wniosków Autorka podaje także pewne rekomendacje, co stanowi dodatkowy walor rozprawy. Nakreślone są także możliwe dalsze kierunki badań nad analizowaną problematyką, co świadczy o dojrzałości badawczej Doktorantki. Ma ona także świadomość ograniczeń swoich wniosków ze względu na niską liczebność grup badawczych, ale zaobserwowanych tendencji nie można kwestionować.

Ogólnie oceniam przedstawioną do recenzji rozprawę bardzo wysoko. Praca napisana jest poprawną angielszczyzną. Autorka przeprowadziła rozległe badania odpowiednio dobierając narzędzia badawcze i procedury, wykazała się dużą znajomością omawianej problematyki i wniosła nowe propozycje dalszych badań. Ten bardzo pozytywny obraz jest jednak nieco zaburzony pewnymi powtarzającymi się błędami językowymi i stylistycznymi. Nie

umniejszają one wartości pracy, jednak w przypadku złożenia pracy do druku należy je skorygować.

Po zapoznaniu się z jej treścią stwierdzam, iż przedstawiona rozprawa doktorska w pełni spełnia wymogi stawiane pracom tego typu, zatem wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Agnieszki Borowiak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Uberman', is positioned above the typed name.

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman